

Två böcker om

Globala kriser och lokala lösningar

Jan Strömdahl

”Tidigare var Kuba hundra år efter resten av världen. Men idag har vi ett stort försprång. Vi har redan mött de svårigheter som snart kommer att drabba er. Nu står hela världen inför specialperioden.”

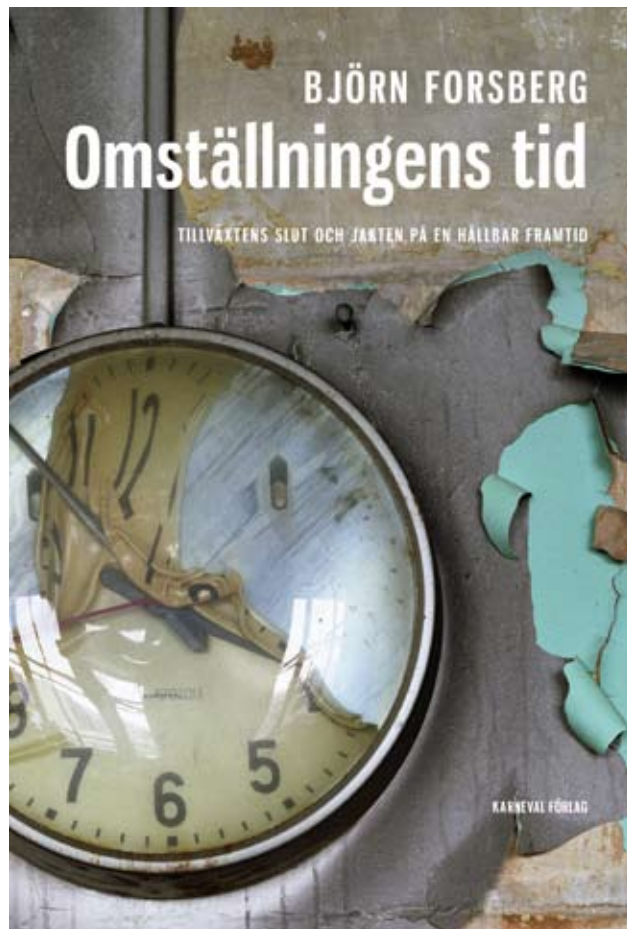
Björn Forsberg citerar den kubanske organoponicoledaren Miguel Salcines Lopez, fd tjänsteman i Jordbruksdepartementet. Det sammanfattar väl budskapet i två aktuella svenska böcker, Björn Forsbergs *Omställningens tid* med undertiteln *Tillväxtens slut och jakten på en hållbar framtid* och David Jonstads *Kollaps* med undertiteln *Livet vid civilisationens slut*.

De båda författarna är överens om att vi står inför en ofrånkomlig ekologisk och ekonomisk kris eller kollaps. Möjligen finns ett val mellan att vänta tills den slår till och sedan söka skapa ett hållbart system ur spillrorna eller att försöka förebygga krisen genom kraftfulla (lokala) omställningsinsatser.

Båda är också överens om att Kuba är det bästa exemplet på kombinationen kris och omställning.

David Jonstad (DJ) lägger huvudvikten vid det oundvikliga slutet på den industriella civilisationen och hur vi ska förhålla oss till detta, individuellt och kollektivt. Med rikliga referenser till vetenskaplig, populär- och skönlitteratur beskriver han energins, ekologins och ekonomins kris. Han jämför med vad som hände med romarriket och mayakulturen. Han ger exempel på hur vi kan förbereda oss.

Beroendet av oljan, den mest koncentrerade och hanterbara energikällan betonas. En fyndig bild är att Sveriges energianvändning (612 TWh) skulle kräva lika mycket som 700 miljoner uthålliga cyklister kan åstadkomma genom ett ständigt trampande. Oljan står

Karneval förlag. Pris 172 kr. www.karnevalforlag.se/

för 35 % av världens energiförsörjning och 94 % av alla transporter. Det är oljan som håller igång den industriella revolutionen, men under en historiskt kort tidsperiod. Peak oil oljetoppen nåddes 2006 och nu återstår bara den olja som är svårast och dyrast att skörda.

Peak planet passerades redan på sjuttioalet (åttioalet enligt WWF). Nu förbrukar världens befolkning resurserna från 1½ jordklot. Det är möjligt under en kort tid att förbruka både avkastning och kapital men i längden är det helt ohållbart. Det är den rika världens överkonsumtion som är problemet. Med en levnadsstandard som i Bolivia eller Indonesien skulle vår planet kunna försörja 7 miljarder människor – men inte de 9 som FN:s prognoser pekar mot.

forts sid 5

forts. från sid 4

Peak fosfor inträffar snart. Möjligen kan det ha det goda med sig att tvinga fram en teknik för återanvändning och ekologiska odlingsmetoder.

Enligt DJ är det dock omöjligt att nå 2-gradersmålet när det gäller jordens uppvärmning. Möjligen kan vi nå 4 grader.

Tillväxtsamhällets stora dilemma är att ekologin kräver nerväxt, ekonomin (det kapitalistiska systemet) kräver tillväxt. Oljan ger tillväxt. När oljan sinar blir det nerväxt och kollaps.

DJ har inte mycket till övers för ekomodernismen, dvs de som vurmar för grön tillväxt och tekniklösningar som höghastighetståg. Själv vurmar han för permakultur och småskalighet. Men han hävdar också att förnyelsebar energi aldrig helt kan ersätta fossil.

De exempel DJ lyfter fram och beskriver - om än lite kortfattat - är Kubas matrevolution och Detroits förvandling från bilindustri till social misär och stadsodling. I fallet Kuba tar han upp den chockanpassning landet tvingades till när Sovjet föll och USA:s sanktioner låg kvar. Man införde matransonering och ställde på kort tid om från storskaligt industrijordbruk till småskaligt ekologiskt med oxar i stället för traktorer. De statliga jordbruken delades upp i mindre och överläts till kooperativ. Han nämner också stadsjordbruken och den utbildningsinsats som regeringen genomförde för att lära upp kubanerna i ekologisk odling.

I slutkapitlet om det önskvärda resilienta (motståndskraftiga och elastiska) samhället säger DJ att det vore bra med en bild i huvudet vad som ska åstadkommas, vad en omställning ska leda till. Det får vi dock aldrig veta annat än i vaga ordalag som att överlevnaden måste demokratiseras. Det blir nästan lite antiklimax när boken mynnar ut i en kort beskrivning av den egna ekoenheten i Sörmland - även om den varit en viktig kraftkälla för skrivandet.

Björn Forsberg (BF) har också ett kris/kollapsperspektiv hårt knutet till oljetoppen, peak oil och att världsekonomin (därför) har gått in i resursväggen. Men BF är mer inriktad på lösningar genom lokal omställning. Han väver in en hel handbok.

forts. från sid 4

Ordfront förlag. Pris 199 kr. www.ordfront.se

BF ställer de viktiga frågorna. Vart vill vi komma? Vad utmärker en hållbar framtid? Vi får inget tydligt svar. Vi får många initierade exempel på omställning men inte till vad.

BF konstaterar liksom DJ att förnybar energi inte kan ersätta all fossil. Vi måste gå från ett högenergi- till ett lågenergisamhälle. Men med rådande världsordning finns ingen lösning. Kaos och kollaps väntar eftersom en (kapitalistisk) ekonomi som inte växer, inte heller fungerar. Samtidigt är det just resursväggen och tillväxtens död som är hoppet för planetens framtid.

Varför når sanningen inte fram? Vi lever på en resursmässigt ändlig planet men vi blir indoktrinerade och tillvänjda vid det överflödssamhälle som är ett resultat av

forts sid 7

forts. från sid 5

lagrad fossil energi. Som vi nu snabbt förbränner. Det är en konsumism till döds ofta i miljöns namn. Exempel på det är elbilen som är ett försök att hålla liv i massbilismen. Men samhällets nytta minskar för varje nyttillverkad bil! Det är cykel och kollektivtrafik som är lösningen.

De exempel som BF beskriver med stor insikt och inlevelse är

- Detroit. Från bilar till grannkapsodling. Livsmedelssäkerhet. Den framtida stadens återfödelse. Planerad krympning.
- Haparanda. Kommunpamparnas våta dröm, Ikea city. Lokalhandels död.
- Portland och Sebastopol. Medelklassens miljöeldorado eller reservat i det i övrigt starkt överkonsumerande USA. Motorvägar rivs till förmån för cyklar och spårvagnar. Stadsodlingar. Lokala och regionala parlament. Grön konsumism.
- Undersåker i Jämtland. Lokal finansiering och självhushållning. Landsbygdens revansch.
- Samsö i Danmark. 100 % vindkraft. Biogasutveckling. Mångfald av driftsformer. Samarbete i stället för konkurrens och privatisering.
- Kuba. Framtvingad omställning. Jordbrukets omvandling. Stadsjordbruksboom. Kooperativa driftsformer. Transportrevolution med bussar och fullt utnyttjade bilar. Däremot saknas energirevolutionen och den nya bostadspolitikerna.

BF konstaterar att samma USA-blockad som skulle knäcka Kuba har försatt Kuba i världens starkaste position för att möta oljetoppen! Kuba har en centralstyrning som tillåter tusen blommor att blomma och det är just vad som behövs för en effektiv omställning. Och Kuba är mitt inne i en fortsatt process: Om världsmästarna i ekologisk omställning ser sig som noviser säger det något om möjligheterna.

Kan vi i den rika världen ta efter Kuba inom kapitalismens ram? Här svarar BF något överraskande ja, trots att han i bokens inledning konstaterat att kapitalismen inte överlever nerväxt.

Men både DJ och BF är så övertygade om styrkan i den småskaliga omställningen. De vill se en lokalisering i stället för en globalisering. Lokala valutor och banker. Mikrobryggerier och mikroenergi. De vill se en omställning som inte bara omfattar vänstern. Därför kanske det är bäst att vara lite luddig när det gäller kritik av det rådande

Stadsträdgårdsodling i Havanna. Foto Örjan Ekström ekonomiska systemet.

Jag vill slutligen varmt rekommendera bägge böckerna. De måste ingå bland litteraturen i den folkbildning i miljö-klimat-hållbarhet som progressiva partier och organisationer i Sverige borde dra igång med det snaraste.